

Selvitys Huostaanottopäätös ja korjaavat liikkeet –tutkimushankkeen etenemisestä

Alli Paasikiven säätiö päätti tukea keväällä 2017 Huostaanottopäätös ja korjaavat liikkeet – tutkimushanketta 20 000 eurolla. Apurahaa haettiin tutkimusaineiston hankintaan ja tutkimusavun palkkaamiseen. Ohessa selvitetään tutkimusapurahan käyttöä ja tutkimuksen etenemistä kuluneen vuoden aikana.

Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella huostaanottopäätösten purkamista lasten ja vanhempien oikeuksien näkökulmasta. Tarkastelu kohdistuu päätökseen liittyviin (huostaanotto, huostassapito) valituksiin samoin kuin sijaishuollon aikana tehtyjen rajoituspäätösten ja kiireellisten sijoitusten valituksiin. Tutkimusaineistona on hallinto-oikeudelle osoitetut valitukset ja niiden ratkaisut. Tutkimusryhmä koostuu kahdesta oikeustieteen tutkijasta – OTT Laura Kalliomaa-Puha ja OTT Virve Toivonen – ja yhdestä sosiaalityön tutkijasta – YTT Tarja Pösö. Viimeksi mainittu on hankkeen vastuullinen tutkija.

Tutkimusaineiston hankinta

Elo-syyskuussa 2017 haettiin ja saatiin tutkimuslupa ko. aineistoihin kolmelta hallinto-oikeudelta. Hankkeesta tehtiin myös ilmoitus tietosuojavaltuutetun toimistoon. Hallinto-oikeudet toimittivat tutkimusaineiston eri tavoin (vain yhden hallinto-oikeuden aineistossa on mukana alkuperäiset valitusasiakirjat) ja eri aikoina (viimeisin aineisto saatiin helmikuussa 2018). Toisin kuin tutkimushankkeen suunnitteluvaiheessa oli tullut esiin, hallinto-oikeudet eivät laskuttaneet aineiston toimittamisesta kuin niukasti (vain yksi hallinto-oikeus laskutti 297 euroa kopiointi- ja lähetyskuluista).

Asiakirja-aineisto on koottu tutkimussuunnitelman mukaisesti tiettyinä ajanjaksoina tehdyistä ratkaisuksista. Huostassapidon jatkamista koskevia ratkaisuja on 148, kiireellisiä sijoituksia koskevia ratkaisuja 102, sijaishuollon aikaisia rajoittamispäätöksiä koskevia valituksia 87 ja sijaishuoltopaikan muutoksia koskevia ratkaisuja 14. Vain osassa aineistossa (yksi hallinto-oikeus) on mukana myös asianosaisten tekemä valitus. Muiden hallinto-oikeuksien ratkaisuihin liittyvät valitusasiakirjat täytyy käydä henkilökohtaisesti lukemassa/kopioimassa tuomioistuimessa. Tällaista työvaihetta ei ole vielä tehty, koska se on järkevää tehdä rajatusti ensimmäisen vaiheen analyysin suuntaviivojen mukaisesti (vain tietyt ratkaisutyypit/tietynlaiset temaattiset valitukset tms). KHO:n ratkaisut edellyttävät tutkimuslupaa ja asiakkoita hakemusta KHO:lta ja näitä aineistoja ei ole vielä hankittu, koska analyysin jatkamisesta siihen suuntaan ei olla vielä varmoja.

Tutkimusaineiston käsittely

Asiakirja-aineisto on koodattu. YTM Sanna Laine on tehnyt tuntipalkkaisesti mittavan koodaustyön, joka päättyi huhtikuussa 2018. Tuntipalkkauksella tehty koodaus sopi tutkimusaineiston eritahtiseen kertymiseen ja ko. henkilön omaan aikatauluun parhaiten.

Palkkakulut ovat olleet toistaiseksi oletettua pienempiä (hankkeen suunnittelussa varauduttiin kuukausipalkkapohjaiseen tutkimusapuun).

Koodauksen pohjalta alustavia havaintoja alkaa hahmottua. Valituksen tekijät – epäkohtien muodolliset esiintuojat – ovat erittäin harvoin lapsia ja valitukset eivät tässä aineistokorpuksessa yleensä johda tehdyn päätöksen muuttamiseen. Kiinnostuksemme siitä, kuinka monen valituksen kohdalla on kyse saman lapsen tilanteeseen kasautuvista valituksista, on selvästi perusteltu mutta tarvitsee määrällistä koodausta tarkempaa analyysia. Myös kiinnostuksemme siitä, onko taustalla ns. suostumukseen tai vastustukseen perustuva huostaanotto, näyttää perustellulta (eikä lainkaan yksiviivaiselta).

Koska aineiston koodaus on vasta valmistunut, ei tutkimusryhmä ole vielä ehtinyt työstää seuraavan vaiheen suunnitelmaa. Tarkoitus on tehdä kesän aikana tarkempi etenemissuunnitelma. On ratkaistava mm. se, millaisten ratkaisujen kohdalta hankitaan vielä alkuperäiset valitusasiakirjat.

Tutkimushankkeen tila tällä hetkellä

Tutkimushanke etenemisen aikatauluun on vaikuttanut hallinto-oikeuksilta saatujen päätösten aikataulu (osa vasta vuoden 2018 puolella). Aineiston tarkempi analyysivaihe on vasta käynnistymässä koodauksen valmistumisen myötä. Työvaihe on jäljessä tutkimussuunnitelmassa esitetystä etenemisaikataulusta.

Tutkimushankkeen suunniteltua hitaampaa etenemiseen on vaikuttanut merkittävästi myös se, että hankkeen tutkijapanos suunniteltiin osaksi hankkeen kolmen tutkijan tavanomaista yliopistotyön tehtävää. Tutkimusryhmän toiminnassa tapahtui hakemuksen jättämisen jälkeen se muutos, että yksi tutkijoista, Virve Toivonen, siirtyi työskentelemään eduskunnan oikeusasiamiehen toimistoon ja tämän hankkeen etenemistä on voinut tukea vain työajan ulkopuolisella panoksella. Tarja Pösön ajankäyttöön on puolestaan vaikuttanut se, että kesäkuussa 2017 Suomen Akatemia myönsi rahoituksen suostumusta ja vastustusta huostaanottopäätöksenteossa tarkastelevalle hankkeelle. Tutkimus on hyvin lähellä korjaavien liikkeiden teema ja ne tukevat toinen toisiaan, vaikkakin ajankäyttö on tullut aiempaa haasteellisemmaksi. Laura Kalliomaa-Puha johtaa EU Action Grant IDEA-projektia, jossa tuetaan lastensuojelun päätöksentekijöitä lapsen oikeudet huomioivaan käytäntöön. Projektin selvitys- ja koulutustehtävät ovat olleet intensiivisimmillään kevään 2018 aikana. Samoin myös tämä kokonaisuus on temaattisesti hyvin lähellä korjaavien liikkeiden tematiikkaa.

Tutkimusryhmän tarkoitus on kesän 2018 aikana työstää etenemissuunnitelmaa aineistoanalyysin ja ensimmäisten yhteisten kirjoitustehtävien osalta. Lisäksi on perusteltua kertoa hankkeen etenemisen näkökulmasta siitä, että Tarja Pösö on yhtenä toimittajana työstämässä kirjaa "Errors and mistakes in child protection: International discourses, approaches, and strategies" (Policy Press), joka käsitteellisesti työstää projektin teemaa kiinnittymällä "virheisiin" ja jonka suomalaiseen lukuun voidaan sisällyttää hankkeen havaintoja. Hän on myös tehnyt puheenvuoroesityksen EUSARF – konferenssiin aiheesta "Disagreement about restrictive practices: an analysis of appeals in Finnish child protection" ajatuksella, että tarkastelu kohdistuu aineiston rajoituspäätösten analyysiin.

Hankkeen viestintä on toistaiseksi tapahtunut edellä mainitun Suostumus ja vastustus –hankkeen nettisivujen kautta ja on ollut profiililtaan matalaa. Mitä pidemmälle analyysi etenee ja tulokset hahmottuvat, sitä aktiivisemmin viestitään tutkimuksen tuloksista.

Lopuksi

Alli Paasikiven säätiön apuraha on tukenut hankkeen käynnistymistä merkittävästi. Ilman apurahaa emme olisi uskaltaneet käynnistää aineistohankintaa. Yllätys on ollut se, että aineistohankinnan kulut ovat olleet merkittävästi pienemmät kuin suunnitteluvaiheessa oli tiedossa ja että aineiston analyysin ensimmäinen koodausvaihe oli palkkakulullisesti odotettua pienempi. Tässä vaiheessa pidämme kuitenkin todennäköisenä, että aineistohankintakuluja tulee vielä olemaan ja että tutkimusapua tarvitaan jatkossakin. Alkuperäinen suunnitelma siitä, että tutkimuksen tulokset julkaistaan syksyn 2018 ja kevään 2019 pitää todennäköisesti paikkansa siinä mielessä, että artikkelit valmistunevat enemmänkin vuoden 2019 puolella. Edellä sanotun pohjalta esitämme, että voimme raportoida tarkemmin hankkeen tuloksista keväällä 2019 ja että voimme käyttää apurahaa hankkeen toteutumisen tukemiseen vuoden 2019 ajan.

Tutkimusryhmän puolesta

Tarja Pösö
Professori, Korjaavat liikkeet –hankkeen vastuullinen tutkija
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
33 014 Tampereen yliopisto